سریزه

الحمدلله والصلا ة والسلام على سيدنا رسول الله وخا تم ا لانبياء محمد بن عبدالله وعلى آله وصحبه ومن وا لاه وعلى من اتبع هداه فى شئون حياته يوم الدين .امابعد :فاعـــوذباالله من الشيطن الرجيم ، بسم الله الرحمن الرحيم ة

کله چې نړۍ له انسانانو بې برخې وه دا مهال هيڅ ساکنښ دځمکې پرمخ غوړېدلی قدم نه ؤايښی او چوپه خوره فضا وه خو څو شيبې لانه وې تيرې شوې چې يو عجيب او غريب خلقت دځمکې مخ ته داسې پيغام راوړ چې هيڅا يې تصور نه شو کولی تر دې چې دځمکې واکمني يې دخلافت په نوم ورته وسپارله او هرڅه ئې ورته تابع کړل ترڅو داسې رياست پر مخ يوسي چې مثال يې لاتر اوسه نه وي پيداشوی، نو دهمدې سره جوخت ددولت کليمي خپل مقام تر لاسه کړ او په خپلوټولوچار و کې يې موجوديت په ثبوت ورساوه دوخت په تېرېدو سره دنړۍ په هرګوډ، ګوډکې دافرادو تعداد زيات او بيلا بېل قدرتونه رامنځته شوچې ټول په خپل مربوطه معين قلمروکې په فعاليت لګيا وه ،خو ددوی فعا ليتونو ډير ابتدايي شکل درلود او نه يې شوکولی چې د ټولنې هراړخيز جوانب ترکنترول ،ا و مرا قبت لاندې ونيسي، بلکې هرڅه دوخت دځواکمنانو په خوښه ترسره کېدل هماغه ؤ چې د ټولنې افراد يو بل سره داسې نږدې شول ترڅو واحد مرکزي قدرت ته تابع وي چې له ډيرو هلو ځلو وروسته نړيوال په رښتيا هم پدې بريالي شول چې پخپله اړونـده ټولنه کې داسې سياسي تشکيلات ايجادکړي چې ديوې خوا دټولنې ګټې او منا فع او د بلې خوا د ا تباعو حقوق اوامتيا زات حمايت کړي تردې چې دغه سياسي تشکيلات ددولت تر عنوان لاندې يو د بل پسې ترتيب او تنظيم شول.

Ketabton.com

نن ورځ هر بشر پدې پوهيالی چې پرته له ټولنې ژوند کول يو ګران او ستونزمن کار او حتی ناممکن دی ،نو په همدې منظور دځمکې پرمخ مختلف ارګانونه موجود دي ترڅو په ټولنه کې له يوې خوا نظم او امنيت برقرار او د بلې خوا خپلو اتباعو ته په مختلفو ساحو مثلاً سياسي، اجتماعي، اقتصادي اوداسې نوروکې سهولتونه برابرکړي ،د بلې خوا دولتونو ته په بين المللي سطحه يو لوړ مقام حاصل دی او د عمومي بين المللي حقوقو يوه مهمه موضوع تشکيلوي ،نو ما هم د خپلې تحصيلي دورې په پای کې غوره وګڼله تر څو د «د نړيوال جګړېز اصول» تر عنوان لاندې يو څه معلومات راټول کړم، زما موضوع د درې فصلونو درلودونکې ده چې په لمړي فصل کې مې د دولت په رابطه تعريفات،په تيوريکي او عمل لحاظ د دولتونو رامنځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته کيدل د بحث لاندي نيولي په دوهم فصل کي مي د جګړې حقوق يانړيوال بشرپال بحث کړي او په دريم فصل کي مي د نړيوال جګړيز او په اصول باندي بحث کړي دي چه انشاءالله هر موضوع به په تفصيل سره د بحث لاندي ونيسم .

موضوع تګلاره :

لکه څرنګه چي دا موضوع يوه ډيره مغلقه او پيچيده موضوع ده نو په همدي بنا موږ نه شي کولاي چي دا موضوع موږ د ميداني يا تحليلي څيړني له لاري څيړو نو لازمي ده چي د دي موضوع په څيړنه کي د کتابي روش او تګلاري څخه استفاده وکړو چي په دي ليکنه کي موږ د مختلفو کتابونو او ليکوالانو د نظرونو او انترنيتي سايټونو څخه استفاده کړي ده هيله مند يم چي لوستونکي په ور څخه موثره ګټه پورته کړي او علمي تنده يې پوره ماته شي .

نړۍ ډيرو اړونده سازمانونو او د نړۍ پرمختللو هيوادونو له خوا منل شووي دي په اړوند يي صراحت ورکو او پري بحث کوو اميد وار يم چي تر ډيره بريده مو د جګړيز اصلو اصلي تصوير څرګند کړي وي .

د موضوع پلان :

لکه څرنګه چي موږ مخکي هم يادونه وکړه چي دا موضوع يوه ډيره پراخه موضوع ده نو په همدي اساس موږ دا ليکنه په دريو فصلونو لمړي مو بيا په دريو مبحثونو چي عمومي معلومات ، پيژندنه او د جګړي د نړيوالو حقوقو منابع او دويم فصل مو بيا په څلورو مبحثونو ويشلي چي جګړي حقوق ، جګړي مفهوم د نړيوالو حقوقو له نظره د جګړي عناصر او د جګړي بشرپاله حقوقو بنستيز حقوق او دريم فصل موبيا په دوه مباحثو ويشلي چي جګړيز اصول د اسلام د نظره او جګړيز اصول د ژينوا د کنوانسيون له نظره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـومړی فصل

عمومي معلومات

څرنګه چې د جنګ نړیوال حقوق،هم په ملي او هم په نړیواله سطحه موضوع ده،خو له بلې خوا دا داسې یوه موضوع ده چې اکثره وخت د نړۍ د لویو قدرتونو د جنګالیو لخوا د پښنو لاندې شوې ده.ددې سبب دا کیداې شي چې له یوې خوا د تاریخ په اوږدو کې د جنګ لپاره څوک د کومو قواعدو مقید نه وه،د بله اړخه په نړیواله کچه کومو الزامي جنګي قواعدو هم وجود او شتون نه درلود ،او ښه جنګیالې هغه ګڼل کېده چې په خورا وحشت خپل دښمن وځپي،انداموته یې پرې کړي،دارائي یې لوټ کړي،دسړو څخه یې غلامانو او ښځو څخه یې د جنسي اهدافو او غرایزو د پوره کولو کار واخلي.

اسماني ادیانو په دې اړوند وخت په وخت خپل تعلیمات نړیوالو ته عرضه کړي دي چې د وخت په تیریدو یا هیر شوي دي او یا هم تحریف شوي دي،چې له دې منځه د اسلام مبارک دین نه یواځې د سولې په وخت کې بلکې د جنګ په وخت کې هم خپل پیروان بې لارښوونې پرینښودل او د جنګ مکمل اصول یې ورته وړاندې کړه،چې ددې بحث په اوږدو کې به ځاې په ځاې د پرتلې په ضمن کې ورڅخه یادونه وشي.

لومړي مبحث: جګړې دنړیوالوحقوقوپیژندنه

د جګړې نړیوال حقوق د بشردوستانه حقوقو،یوه څانګه ده،چې نظر و هغه پراختیا،تکامل او تحول ته چې نوموړي حقوق یې له یوې ورځې څخه بلې ته کوي،ددې خبرې ایجاب کوي ترڅو د نړیوالو حقوقود یو مستقلې رشتې او د یو جامع سیستم په حیث تبارز وکړي.

فلهذا د جګړې نړیوال حقوق د عمومي نړیوالو حقوقو د قواعدو او مقرراتو هغه مجموعه ده کوم چې د انساني افرادو د حقوقو د حمایت په ضمن کې،که هغه جنګیالې وي یا غیرجنګیالې،همدارنګه د غیر نظامي اموالو او د ښکېلو طرفونو حقوق په جګړه کې ولو که جګړه بین المللي یا غیر بین المللي وي.په دواړو صفتونو کې د دغو ښکېلو اړخونو واجبات او مسولیتونه هم تعینوي یا یې تر مطالعې لاندې نیسي.

همدارنګه د جګړې یا د جنګ حقوق داسې هم تعریف شوي دي.د جنګ حقوق د هغه بین المللي حقوقو د قواعدو مجموعې ته ویل کیږي چې د متخاصمو هیوادونو پر مناسباتو د جګړې په وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې حاکم وي.همدارنګه د هغه قواعدو مجموعه ده چې د متخاصمو اړخونو او بې طرفه هیوادونو ترمنځ په مناسباتو حاکم وي.علاوتا د جنګ حقوق پر غیربین المللي مخاصماتو لکه داخلي منازعاتو او نورو باندې هم څارنه کوي،ځیني هغه خلک چې د جنګ د لفظ مخالف دي هغوي د حقوق جنګ او بشر دوستانه حقوقو ترمنځ تفکیک کوي خو ځیني په دې عقیده دي چې بشردوستانه نړیوال حقوق د جنګ د حقوقو یوه برخه تشکیلوي چې حمایوي جنبه لري،حمایوي جنبي څخه یې هدف د ټولو افرادو څخه که هغه نظامیان وي او که غیري نظامیان،او یا هم غیري نظامي اهداف او اموال وي.

همدارنګه د ټولو هغه مواردو حمایت چې افراد او هیوادونه د جنګ په وخت کې د هغه رعایت کولو ته التزام او تعهد لري.دا پداسې حال کې دي چې د جنګ د حقوقو د بلې برخې محتویات لندې موضوعات تشکیلوي،لکه د جنګ مفهوم،متقابله نظامي اشغال او بالاخره د بې طرفۍ موضوع.

دویم مبحث – تاریخي سیر

ټولني له پیدا ایښت څخه ترننه د انسانانو تر منځ جګړې شوي دي ،وکیږي دغه جګړې دوخت په تیریدو سره د یو لړ مقرراتو او پرنسیپونو تابع ګرځول شوي دي.

مثلاً په لرغوني زمانه د (حمورابي)په لوایحو کې د ښځو او جګړو په اړه ځیني لارښووني موجودې وې.[1] خو دجګړې د حقوقو په اړه لومړنۍ او مدون قانون چې په لومړي ځل د یوه دولت لخوا د وسلوالو ځواکونو لپاره جوړ شو د (لیبرقوانینو)ټولګه وه.

دوضعي قوانینودغه ټولګه دامریکایي حقوقپوه (فرانیس لیبر)لخوا په

۱۸۶۳مکالکښت دوینشو.لیبردغه ټولګه دامریکاددولت په غوښتنه چمتو کړه.

په دې ټولګه کې د هغو سرتېرو د کړنو او سلوکونو په اړه مقررات ځاي پر ځاي شوي وو.چې امریکا په کورنۍ جګړه کې ښکېل وو،خودا یوازې یو کورنۍ یا ملي قانون وو چې د امریکا متحده ایالتونو دننه یې د جګړې حقوق په ډاګه کول.

بیګدلي محمد رضاضیایي،حقوق بین اللملي بشردوستانه،مخ،۲۶،۱۳۹۴،انتشارات ګنج دانش،تهران ایران

[1] بیګدلي محمد رضاضیایي، حقوق بین اللملي عمومي،مخ،۵۵۵،۱۳۸۴، انتشارات ګنج دانش،تهران ایران

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نړیوالوعمومي حقوقوکې اوسني نړیوال بشر پال حقوق دیوه سویسي سوداګر اوبشرپال (هنري دونانت)له هڅو سرچینه اخلي.په ۱۸۵۹مکالکېدفرانسیااواتریشترمنځپه (سلفرنیو) سیمه کې یوه سخته خونړۍجګړهرامنځته کیږي په دې جګړه کې عامه خلکوته سخته مرګژ[2]وبله اوړي.
د جګړې په میدان کې هري خواته مړي او زخمیان پراته وي او څوک نه وي چې رسیدنه ورته وکړئ.سویسي سوداګر هنري دونانت ددې صحنې په لیدوسخت خواشیني کیږي اود (سلفرینوخاطراتو)پنوم یو کتاب لیکي.نوموړي پدي کتاب کې په سلفرینو کې دبشري جنایت او تېري دغندنې ترڅنګ وړاندیز کوي چې د بشري خواخوږۍ له مخې دې په جګړه کې زیانمنو او ټپیانو ته باید لازم امکانات او مرستي برابري شي دونانت همدارنګه وړاندیز وکړ چې دغه هدف درسیدو لپاره لومړی باید دغړو هېوادونو ترمنځ یو تړون لاسلیک شي اوبیا دغه تړون د اجرا لپاره دي یوه کمیټه جوړه شي.

هنري لمړي وړاندیز په ۱۷۶۳مکالکېدجینوا کنوانسیون د لاسلیک لامل شو د جینوا د ۱۸۶۳مکالکنوانسیون په حقیقت کېداوسني وبشردوستانه حقوقولومړنۍعملیه څه ګڼل کیږي.همدارنګه ده نري دویم وړاندیزله مخې دجګړې له قربانیانواوپه جګړه کېدبشري حقونودرعایت موخه به دسره صلیب کمیټه جوړه شوه.

که څه هم جینوا ۱۸۶۳مکالک نوانسیون دجګړې په ډګرکې دټپیانوتردرملنې پوریې حدودو،خودجګړې بشرپاله حقونوپه برخه کېدالومړني ګاموچې راتلونکودغه دولتونونواومهاهدوت هیبلاره پرانیسته دجینیواد۱۸۶۳مکالترلومړي تړونوروست دجګړې په ډګرکې دبشري حقونودرعات په برخه کې درې الحاقي پرتوکولونه په ترتیب لاسلیک شوي چې شرحه یې په لاندې ډول ده.

۱-دپاریساعلامیه۱۸۵۶

۲-دټپیانو،ناروغانواودروغتیایپکارکونکوپه اړه دجینیواکنوانسیون۱۸۶۳مکال.

۳-دیوشمیروسلودنه کارونې په اړه سنپټرزیورګاعلامیه۱۸۶۸مکال.

۴-دنظامي او غیري نظامي وګړو تر منځ د توپیر څرګندولو په اړه د بروکسل اعلامیه ۱۸۷۴مکال

[2]مخ،۲۵۶۱امیدي ،علي.حقوق بین الملل :از نظریه تا عمل .تهران ،نشر میزان،۱۳۸۸،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵-دځمکنیوجګړوپه برخه کېدقوانینواوعرفونودرعایت اودسمندري جګړوپه اړه دجینیوا د ۱۸۶۳مکالدمقرراتودپلي کیدویاپلي کولوپه موخه دلاهایک نوانسیون۱۸۹۹مکال.

۶-د ۱۸۹۹م کال پر کنوانسیون د بیا کتنې لپاره د لاهاي د ۱۹۰۷مکالکنوانسیون.

۷-دروغتیایې خدمتونودچمتوکوونکوبېړیودناپیلتوب په اړه ژمن لیک۱۹۰۴مکال.

۸-په جګړه کېدزه رجنوبي هوښه کوونکویانوروګازونواوبیالوژیک یوسلودکارونې دمخنیوي په اړه دجینیواپروتوکول۱۹۲۵مکال.

۹-له جنګ ښاسیرانوسره دچلندپه اړه دجینیواکنوانسیون۱۹۲۹مکال.

۱۰-ټولوژني یاجینوسایډدمخنیوي نړیوال کنوانسیون۱۹۴۸مکال.

۱۱-دجینیوا د ۱۹۴۹مکال څلورمک نوانسیون چې لاندې اساسي موضوعات په کې تصویبشول.

۱-دجګړې په ډګرکېدوسلوالوځواکونودټپیانو او ناروغانو ژوند ته پاملرنه.

۲-په سمندرکېدوسلوالوځواکونوټپیانو،ناروغانواودویجاړوشوي وبېړي وبیرته پاتي شونوژوندته پاملرنه.

۳-له جنګې اسیرانوسرهچلند.

۴-دجګړې پرمهال له ملک یوګړوڅخه ملاتړ.

۱۲-دسمندري جګړې په اړه دلندن پروتوکول۱۹۳۰مکال.

۱۳-دجګړې پرمهال دتاریخي ابداتو،علمي اوهنري مرکزونودخوندیتوب په اړه د۱۹۳۵مکال تړون.

۱۴-دکیمیاوي وسلودکارونې،ساتنې،تولید ،پرمخبیولواوویجاړولوکنوانسیون۱۹۹۳مکال.

۱۵-دانسان ضدماینونودجوړونې،ساتنېاوتجارتدمخنیوي کنوانسیون۱۹۹۷مکال.

۱۶-دنړیوالې جنایي محکمې اساسنامه ۱۹۹۸مکال.

۱۷-دماشوم،سرتیروپه اړه دماشومانودکنوانسیونالحاقي پروتوکول۲۰۰۰مکال.

جینیوا او دیته ورته نور نړیوال کنوانسیونونه چې د جګړې د حقوقو په برخه کې لاسلیک شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په جګړه کې د بشر دوستانه حقونو د رعایت لپاره یو حقوقي چوکاټ برابروي،اوس مهال د نړۍ څه باندې ۱۹۶هېوادونه دجینیواله کنوانسیون سرهیوځاي شویچې افغانستان یې هم غړی دی.

افغانستان له جینیوا له څلورم کنوانسیون سره په ۱۹۵۴مکالکښې وځاي شواوبیالومړی‌اودویم الحاقي پروتوکولونه یې په۲۰۰۹مکالک پلاسلیک کړل.لومړی پروتوکول په ۱۹۷۷مکالکلې په نړیواله جګړه کښدقربانیانواودویم یې په۱۹۷۷مکالکورنی‌جګړه کښدقربانیانو د ژوند د خوندیتوب په اړه دي.

دریم مبحث- جګړې دنړیوالوحقوقومنابع

څرنګه چې وسله والې جګړې یوه بشري نړیواله پدیده او ډیره اوږده مخې نه لري،نو د جنګ قواعد او حقوق چې وروسته په بشر دوستانه حقوقو یې شهرت وموند هم پخوانی مخینه لري،چې خپله د نړیوالو عمومي حقوقو په ضمن کې هم د بحث لاندې نیول شوي دي.همدارنګه د بشر د پیدایښت سره الهي او سماوي ارشادات د انبیاو علیهم السلام پواسطه خلکوته وړاندې شوي دي چې موږ به د اسلام په مبارک دین کې د جنګې هدایاتو او قواعدو نمونې چې پیغمبر صلي اللّه علیه وسلم خپلو سرتیرو صحابه و ته کړي دي.

بشر دوستانه اصول او قواعد اساسا عرفي ریشه لري،چې مدون ډول د اولسمې پیړۍ په اواخرو کې منځته راغلي دي.د مثال په ډول په ۱۶۲۰م کال کې د(جنګ او سولې حقوق)په نوم کتاب او د(حقوق او جنګې عدالت)په نوم کتاب چې په ۱۶۵۰م کال کې لیکل شوي دي.د یادونې وړ دي.د موضوع د ښه اسانتیا لپاره له نوموړو منابعو څخه هره یوه یې په لنډ ډول تشریح کوو.[13]

لومړي مطلب- دبشردوستانه حقوقوبنسټیزاصول

د بشر دوستانه حقوقو بنسټیزاصول د بشر دوستانه حقوقو د منابعو په هکله چې خبره د یادولو وړ ده ،هغه داده چې د دغه حقوقو منابع د عمومي نړیوالو حقوق څخه په کامل ډول جدا نه دي،خو کوم شي چې مهم دي هغه د جګړې په نړیوالو حقوقو کې د منابعو څخه علاوه د یو لړاصولوشتون دي چې پدې زمینه کې یې د منابعو څخه اهمیت زیات دي او د [4]جګړې په وخت کې د بشري

---

[13]۱بیګدلي محمد رضیاضیایي،حقوق بشردوستانه،

[14]۱مخکښني ماخذ ،مخ،۲۹ ،۳۳

۲ضیایي،بیګدلي،حقوق بشردوستانه بین الملل،مخ، ۳۱

۳یوګوسلاویا د بالکان د هیوادونو څخه ده،چې د اروپا په جنوب کې واقع ده،(۲۵۵۸۰۰)کیلو متره مربع مساحت لري او ۳۳ میلونه نفوس لري.د کمونیزم د ماتي څخه وروسته یوګوسلاویا هم تجزیه شوه او په څلورو برخو وویشل شوه چې عبارت دي له بوسنیا ،صربیا ،کروشیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقوقو ټول قواعد ورڅخه په کلکه متاثره دي،چې په هیڅ صورت د دغه قواعدوتکر د یادو شوو اصولو سره د منلو وړ نه دي،چې دغه قواعد عبارت دي له انساني کرامت اصل،د انساني رفتار او د تبعیض د نه شتون اصل،د نظامي اړتیا د شتون اصل،د بې ځایه کړاو او د درد د تحمیل د ممنوعیت اصل،او د مارتنس اصل چې هدف یې دا دي چې(جنګیالي او غیر نظامي خلک باید د هغه اصولو او نړیوالو مقرراتو د اقتدار لاندې قرار ولري چې د یو سالم عرف ،بشردوستانه اصولو،اود عمومي وجدان د اصولو څخه یې منشااخیستي ده.)[1]

دوهم مطلب – عرف اوعادات

لکه څرنګه چې په عمومي حقوقو کې عرف د ډیرو مهمو او پخوانیو منابعو څخه شمیرل کیږي همدارنګه د جګړې په نړیوالوحقوقو کې هم د مهمو منابعو څخه شمیرل کېږي،تر دې حده چې د سره صلیب نړیوالې کمیټې پدې اواخرو کې د (عرفي نړیوالو بشردوستانه حقوقو)تر نامه لاندې یو خاصه ټولګه نشر ته سپارلې وه[2].سره ددې چې بشردوستانه حقوقو په عرفي کولو د امریکا د متحده ایالاتو په شمول یو شمیر هیوادونو انتقادونه وکړه،مګر ددې با وجود بیا هم د پخوانۍ یوګوسلاویا[3] لپاره د جوړې شوې جنائي محکمې لخوا له دې قواعدو څخه د یو ګوسلاویا د جنګې جرایمو په اړوند قضایاو کې کار واخیستل شو.

د عرف[4] په اړوند باید ووایو چې نسبت داخلي حقوقو ته په نړیوالو حقوقو کې اوچت مقام لري.ځکه چې د نړیوالو حقوقو په تدوین کې نړیوالو معاهدات د خاص اهمیت څخه برخوردار دي او نړیوالو معاهدات بیا په خپل وار،په حقیقت کې هماغه نړیوال عرفونه دي چې په مدون شکل په معاهده کې ځاي پرځاي کېږي.بنا عرف کولاي شو په دي ډول تعریف کړو: د نړیوالو حقوقو د تابعینو په واسطه د مشابه اعمالو او تګلارو تکرار چي په تدریخ سره د هغوي ترمنځ په متقابل اړیکو کي الزامي جنبه او حقوقي قدرت لاس ته راوړي عبارت د نړیوال عرف څخه دي . عرف په نړیوالو مسایلو کي د نړیوال عدالت د محکمي د ګڼو فیصلو لپاره پایه او اساس تشکیل کړي[1] .

او مونتینوګرو څخه دا مهال هر یود یو مستقل هیواد حیثیت لري.د تجزیي وړاندیې پلازمینه د بلګرات ښار وو.مهرداد ،محمود ،فرهنګ جدید سیاسي،مخ، ۲۲

[4]عرف د یو روش تکرار ته وايي چې د اوږدي زماني په طول کې د خلکو د باور او عمل مورد ګرځیدلي وي ،او په معاملاتو کې ورڅخه استفاده کیږي.نصرالله منصور،قاموس اصطلاحات حقوقي ،مخ، ۱۷۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم مطلب- نړيوال معاهدات۲

معاهدات د جګړې د بشري حقوقو د منابعو د جملې څخه مهمترينه او موثرترينه منبع ګڼل کيږي . دا چې معاهده څه ته وايي د نړيوالو عمومي حقوقو له مخې مختلف تعريفونه شوي دي موږ يې د هغې له جملې څخه د يو جامع تعريف په حيث په يو باندې کفايت کوو: معاهده د نړيوالو عمومي حقوقو د تابعانو (د هيوادونو او نړيوال سازمانونو) ترمنځ هر ډول ليکل شوي توافق ته وايي چې د نړيوالو حقوقو د قواعدو په چوکاټ کې صورت ومومي ، او نړيوال عمومي حقوق پرې حاکم وي او په نتيجه کې مشخص حقوقي اثار منځ ته راوړي .

دا مهمه نه ده چې د دغه توافق نوم معاهده ، عهد نامه ، مثاق ، قرار داد ، کنوانسيون ،منشور ، پيمان ،اساسنامه يا بل اړوند[5] اصطلاح وي.مهمترين بشردوستانه معاهدات عبارت دي له ژينوا۳۱۹۴۹ م د اګسټ ۱۲ نيټې د معاهداتو څه چې تعداد يې څلورو ته رسيږي او موضوعات يې په لاندې ډول دي .

۱ معاهده : د وچې په جنګ يا په ځمکني جنګ کې د مسلحو قوتونو د ناروغو او ټپيانو د وضعي د بهبود په هکله .

۲ معاهده : په سمندري جګړه کې د مسلحو قوتونو د ناروغو ټپيانو او سمندري غرق شوو او مصدومينو د وضعي د بهبود په هکله .

۳ معاهده : د جګړې د اسيرانو سره د برخورد په هکله .

۴ معاهده : د جګړې په وخت کې د غير نظامي افرادوڅخه د حمايت په اړوند ۱ .

څلورمطلب : د حقوقو کلي اصول

باوجود د دې چې په بشر دووستانه نړيوالو حقوقو کې نسبت نورو منابعو ته د حقوقو کلي اصولو ته زيات ارزښت نه دي ورکړل شوي ،مګر حقيقت دادي چې د حقوقو د کلي اصولو څخه کم نه دي ، د مثال په ډول هغه د حقوقو کلي چې په بشردوستانه حقوقو کې د اجرا وړتيا لري عبارت دي له

[15] ضيايي بيګدلي ،حقوق بين الملل عمومي،مخ،۱۶۷

۲نړيوال معاهدات عبارت د هر ډول منعقده توافق څخه دي چې د بين الملل حقوقو په تابعانو يا اشخاصو ترمنځ لکه دولتونه او سازمانونه صورت

مومي،په دې شرط چې د نړيوالو حقوقو سره مغايره نه وي،او حقوقي اثار منځ ته راوړي .مخکيني ماخذ ،مخ،۹۷

۳ژينيو چې د جينيو يا د جينوا په نوم هم يادېږي.د اروپا په زړه کې د پراته په طبيعي ډول ښکلي هيواد سويس پلازمينه ده،چې د پخواني نړۍ شموله بين المللي سازمان د (ملتونوټولنه) مقر هم وه،مهرداد محمود ،فرهنګ جديد سياسي ،مخ،۱۸۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

وعده باندي دوفا اصل ، د حسن نيت ، د حق څخه د ناوړه استفادي د منع اصل ، د خساري د كامل جبران اصل ، هغه اصل چي د هغي په اساس هيڅوک د ځان لپاره قاضي كيداي نه شي او داسي نور چي اوس وختو كي دغه اصول په حقوقي قواعدو تبديل شوي دي. مګر دا چي خپله كلي حقوقي اصول څه ته وايي ؟ حقوق دانان اكثرا په دي ډول د هغي تعريف كوي چي دا په حقيقت كي د داخلي حقوقو د كلي اصولو څخه عبارت دي چي د قانونګذاري د اكثرو مراجعو لپاره مشترک قواعد تشكيلوي ، او [6]داسي اصول دي چي د هر ډول بحث او ګفتګو څخه مافوق دي چي د ټولو متمدنو هيوادونو مشترک حقوقي ميراث تشكيلوي[٢].بشردوستانه حقوق لكه څنګه چي د تيرو توضيحاتواو بحثونو څخه معلومه شوه ،چي د جنګ د قواعدو او اصولوو څخه بحث كوي ، نو بنا ويلاي شو چي همدا د جنګ سحنه د بشردوستانه حقوقو د تطبيق ساحه ده . برابره خبره ده چي دا جنګ بين المللي يا غير بين المللي وي ، د ملګرو ملتونو د سازمان عمليات وي يعني د سوله ساتو ځواكونو يا څو ملتونو قواوو عمليات وي ، يا حتي د منطقوي سازمانونوعمليات وي . په ټولو صورتونو كي د جنګ تر ختمه پوري د دي قواعدو تطبيق لاز‌م او اجباري مكلفيت ګڼل كيږي چي د جنګ دواړه يا څو اړخونه د دي وجيبي په سرته رسولو مكلف دي ، تر دي چي په بعضي مواردو كي د جنګ د دريدلو څخه وروسته د رعايت وړ دي ، مثلا د جنګ د دريدلو وروسته د مړو يا زخميانو ، ډوبو شوو او ماتي شوو كښتيو د غمخوري په خاطر هم د نوموړو حقوقو د تطبيق څخه بي غمه كيداي نه شو همدارنګه د بشر دوستانه حقوقو د اجرا د متقابل عمل پوري اړه نه لري . په لنډ ډول ويلاي شو چي بشردوستانه حقوقو د تطبيق ساحه د زمانييا مكاني لحاظه ، همدارنګه د جنګ د ډولونو او قلمرو له حيثه ، لكه ځمكني ، هوايي او سمندري جنګونه او نور هيڅ ډول استثنات نه مني او ردوي يي .

---

[6]١قردادهاي بين الملل ژنيو، ١٩۴٩اګست١٢ ،مخ، ٧،كميته بين المللي صليب سرخ

٢بيګدلي ،محمد رضاضيايي ،حقوق بشردوستانه بين الملل ،مخ، ٣٣

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم فصل

لومړی مبحث -جګړې حقوق یانړیوال بشرپال

نړیوالو حقوقو مهمه برخه ده،چې په جګړه کې د متخاصمو یا جګړه مارو لورو حقوقي مکلفیتونه په ډاګه کوي.دغه حقوق په ټوله کې په دي بحث کوي چې په جګړو کي او وسلوالو نښتو کي د جګړه اییزو اصولو کارول محدود دي.او همدارنګه د جګړې پر مهال د بي طرفه خلکو ژوند ته باید جدي پاملرنه وشي.خو مخکي له دې چې خپل اصلي بحث ته

دوام ورکړو،ښه به وي چې د نړیوالو حقوقو له نظره د جګړې پر مفهوم یوه لنډه کتنه وکړو.

دویم مبحث -دجګړې مفهوم دنړیوالوحقوقوله نظره.

په نړیوالو حقوقو کې جګړه له زور او ځواک څخه د کار اخیستلو یا اخیستو وسیله ده،چې یو تعریف یې داسي دي:جګړه د ملي سیاست د وسیلي په توګه د هغه هري او مسلمانه اقداماتو یا تدابیرو مجموعي ته ویل کیږې چې د دوه یا څو هېوادونو یا دولتونو تر منځ د ځانګړي وضعیت په رامنځته کیدو تمامیږي.

پدغه وخت کې له ښکېلو هېوادونو هر یو یې په دې هڅه کې وي چې خپلې سیاسي غوښتنې

پر مقابل لوري ومني

له پورتني تعریف څخه نتیجه اخلو چې د جګړې د حقوقو مفهوم څلور اساسي عناصر لري.

۱-تشکیلاتي عنصر یاهېوادونه.۲-مادي عن صریادځواک کارول.۳-معنوي عنصري دجګړې اراده.۴-موخه چې ملي ګټې او مصلحت په کې نغښتي وي.

لومړی مطلب –تشکیلاتي یااورګانیک عنصر:

د جګړې تشکیلات بیا اورګانیک عنصر دولتونه دي چې جګړې د مفهوم یو اساسي رکن جوړوي.جګړه هېوادونو د وسلوالو ځواکونو تر منځ پیښیږي،نو له همدې امله چې جنګ له دولتونو سره چې هماغه اورګانیک عنصر دي مستقیمه اړیکه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژان ژاک روسو په ۱۷۶۲مکالکې چې خپل کتاب کښدې مسلې ته اشاره کړې چې جګړه دانسان اړیکي هلهان سان سرهنه،بلکې دولتونوترمنځ اړي که ده چې دیوه انسان یا وګړي په توګه نه ، بلکې د مدافعینو په توګه له یو بل سره په دښمنۍ کې ښکیل شوي دي.[۱7]

دویم مطلب - معنوي عنصریادجګړې اراده:

د جګړې دوهم عنصر د جګړې لپاره تابیا یا اراده ده،چې په نړیوالو حقوقو کې ورته معنوي عنصر وایې.پدي حالت کې متخاصم ځواکونه لکه د مادي عنصر په څیر په جګړه کې نه وي ښکیل شوي بلکې د جګړې لپاره چمتوالي نیسي.

۱7ضیایي ،بیګدلي ،حقوق بین الملل عمومي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۹۷۰م کال کې د لاهې په کنفرانس کې د تړون لاسليکوونکو هېوادونو اراده د جګړې يو مهم رکن وباله د شخړو اړوند د لاهاي دريم هوکړه ليک پر بنسټ چې ۱۹۰۷مکالداوکتوبرپه۱۸ نيټه لاسليک شو جګړه په قانوني ډول هغه وخت پيليږي چې د جګړه مارو هيوادونو لخوا په دې اړه له مخکې يوه خبرتيا موجوده وي.

ياد تړون له مخې که غړي هېوادونه له مخکې اعلان يا خبرتيا پرته جګړه پيلوي له ژمنې پر سر غړوني او په نړيوال جرم تورنيږي.

دا په نړيوالو حقوقو کې يوه قراردادي قاعده نه ده چې تر وسلوال بريد مخکې دې بايد يوه خبرتيا موجوده وي بلکې منل شوي نړيوال عرف دي.په دې اساس د لاهاي په کنفرانس کې هم دغه عرف ومنل شو البته که ددې عرف تاريخي شاليد ته ګرځو نو په لرغوني روم،يونان او منځنيو پيړ يو کې هم په جګړه کې له دې اصل څخه کار اخستل شوي دي.

دريم جز- مادي عنصر(نښته)

د جګړې له مادي عنصر څخه موخه عملاً د وسلوالې جګړې پيل دي.جګړه تل د متخاصمو او دښمنو قوتونو تر منځ د ځواک له استعمال سره مله وي.د وسلو او وسلوال ځواک له کارونې پرته جګړه معني نه لري بايد يادونه وکړو له دويمې نړيوالې جګړې وروسته چې د شوروي اتحاد او د امريکا متحده ايالتونو تر منځ کشمکشونه ته د «د سړې جګړې» اصطلاح کارول کيده دا د جګړې اوسني علمي،حقوقي مفهوم نه شي افاده کولي دا يو جلا حالت و.

که څه هم په نړيوالو حقوقو کې دانه ده په ډاګه شوي چې کوم ډول وسلوالې نښتې ته جګړه ويل کيږي.خو په عمومي ډول ويلي شو هره هغه نښته چې د زور او وسلوال ځواک کارول په کې شامل وي جګړه بلل کيږي.

بايد يادونه وکړو چې جګړه په «اوربند»پاي ته نه رسيږي بلکې داد جګړې د درولو يو منځ مهاله او اوږد مهاله پروسه ده.

يا په بل عبارت اوربند د جګړې يزو عملياتو درول دي.جګړه هغه وخت پاي ته رسيدي شي چې ښکيل غاړې د يوه يا څو هېوادونو او يا هم د نړيوال سازمانونو په منځګړيتوب په خپلو کې د جګړې د پاي رسولو معاهده يا تړون لاسليک کړي۱[8]

۱g.secelle.international prosecution of human rights crimes[8]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم جز – جګړې موخه:

په نړیوالوحقوقو کې د جګړې هدف او موخه باید معلومه وییعني جګړه کوونکي هېوادونه یوه ځانګړې موخه لري چې دلاسته راوړلو لپاره جګړې ته ادامه ورکوي یرغلګر هیوادونه تل ادعا کوي چې جګړه یې د خپلو ملي ګټو لپاره پیل کړې ده.خو دا چې ملي ګټې کومې دي یو جلا بحث ته اړتیا لري

د عیني حقوقومکتب پلویان لکه (جورج سبل) د جګړې همدغه عنصر ته په کتو جګړه داسې تعریفوي. جګړه په نړیواله ټولنه کې دحکومتي سیستمونو دبدلون په هدف له مادي ځواک څخه د کار اخیستوپه معنی ده۱[9].

پدي اساس هغه جګړه چې د ملي ګټو اساس ونه لري اود ملي سیاست وسیله ونه ګڼل شي،دجګړې په حقوقو کې خپل مفهوم له لاسه ورکوي.په هر حال زموږ اصلي بحث په جګړه کې دبشردوستانه حقوقو یا دجګړې دحقوقو په اړه دي.نړیوال بشردوستانه حقوق پر دوه عمده مفاهیمو راڅرخي.

۱-ددي حقوقو پربنسټ د دولتونو لخوا په وسلوالو جګړو کې د هر ډول وسلو کارول غیر محدود نه دي بلکې په جګړه کې ښکیل دولتونه یوازې له هغه وسلو کار اخیستلې شي چې انساني مرګ ژوبله او ناورین رامنځته نه کړي.
۲-دغه حقوق په جګړه کې د ملکي خلکو،اسیرانو،ټپیانو،او ناروغانو له حقوقواو انساني کرامت څخه ملاتړ کوي.

لومړي جز-دانساني سلوکاونه تبع یضاصل:

ددې اصل له مخې له هرډول جنسیتي،مذهبي،توکم یزاو ژبني توپیر پرته ټول انسانان د انساني کرامت او قدر وړ دي پدي اساس په جګړه کې تبعیض منع دي.

9

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم جز-دپوځي اقدام اصل:

ددې اصل پر بنسټ پوځي عملیات او اقدامات باید له نظامي پلوه د توجویې وړوي.

دریم جز- محدودیت اصل

هغه وسلې او کړنې چې په جګړه کې د ډیرې مرګ ژوبلې،درد او رنځ سبب کیږي کارول یې منع دي دا په جګړه کې ډیر

مهم اصل دییعنې جګړه مار لوري د وسلو د کارونې په برخه کې خلاص لاس نه لري.

ځلورم جز-تفکیک اصل:

ددې اصل پر بنسټ پوځي او غیري پوځي هدف باید له یو بله جلا وي.

پنځم جز- دتناسب اصل:

د تناسب د اصل له مخې د پوځي برید او هغې موخې تر منځ چې برید لاندې نیول کیږي تناسب باید موجود وي.مثلاً که یوه وسله واله ډله یوه ښار ته داخلیږي د خپل مخالف د تسلیمولو لپاره باید ټول ښار ویجاړ نه کړي.

شپږم جز-دښه نیت اصل:

د جګړې ښکیلې خواوې باید په جګړه کې د غچ اخیستنې په موخه داسې کارونه وکړي چې عامه زیان رامنځته نه کړي.لکه د دویمې نړیوالې جګړې وروسته کله چې په نورمبورګ کې د هټلر د نازي چارواکو محکمه پیل شوه همداسیږه قضیه رامنځته شوه دا قضیه د دوه قوماندانانو لخوا د دوو ځنګلونو سوځول وو.

یو لوري چې د پوځي اړتیا یا ددښمن د موجودیت له امله ځنګله ته اور اچولي و،برائت یې واخیست او بل چې په داسې حال کې چې دښمن له ځنګله څخه د شاتګ په حال کې وو،او ځنګله ته یې اور ورته کړي و،مجرم وپیژندل شو په دې اساس په جګړه ییزو تکتیکونو کې ښکیلو خواوو د نیت څرنګوالي مهم اصل دي.

هغه ډلې اوځایونه چې دجګړې دحقونوله ملاتړڅخه برخمن دي

۱-غیري پوځي وکړي،هغه څوک چې د جګړې په هیڅ لوري کې نه راځي.

۲- ټپي اناوناروغان

۳- جنګې اسیران

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴م-خیریه بنسټونه(سور صلیب او سره میاشت)

۵-مقدس ځایونه،فرهنګي ځایونه.

څارونکي بنسټونه.

۱ -دولتونه

۲-سره صلیب نړیوال کمیټه اوسرهم یاشت

۳-سره صل یباوسریم یاشتي ټولني

۴-نادولت یبشرپال سازمانونه

۵-ملګروملتونوآمنیت شورا

۶-نړیواله جنایي محکمه.

دریم فصل

جګړېزه اصول د اسلامي شریعت نړیوالو دوستانه نظر

لومړی مبحث- د اسلام له نظره

اسلام په جګړه کې د جنګي اسیرانو او غیري محاربو د حقوقو خوندیتوب ته ځانګړې پاملرنه کړې ده.الله ج په خپل کتاب قرآنکریم کې پیغمبرانو او خپلو بنده ګانو ته ددې حقوقو درعایت په اړه ښکاره سپارښتني کړي دي.

دلته د جګړې د حقوقو په ځانګړي توګه له جنګي اسیرانو سره د چال چلند په اړه د قرانکریم او نبوي حدیثو کې ځینې لارښوونې په دې توګه رانقلوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انفال سوره ۶۷آیت(ما کانَّ لِنَبِي آنْ تَکُونَ لَهُ اسْرَي حَتّيِيتْخِنَ فِي الْاَرْضِ تُرِیدُونَ عَرَضَ الدُنْیا وَالَلّهُ یرِیدُ الاخِرَةَّ واللّهُ عَزِیزُ حَکِیمٌ)[10]

ژباړه:(هیڅ پیغمبر حق نه لري چې د دښمن بندیان ونیسي ترڅوچې پر هغوییې بشپړ تسلط نه وي ټینګ کړي تاسو د دنیا بایداره ګټه غواړي خو اللّه ج تاسو ته آخرت غواړي او اللّه ج قادر او حاکم ذات دي.

که د اللّه ج پخوانۍ فرمان نه وي-له خبرتیا پرته هیڅ امت ته مجازات نه ورکول کیږي له دي امله چې اسیران مو نیولي وو تاسوته به شدیده جزا درکړل شوي وه.

په پورتني آیت کې چې مخاطب یې پیغمبر او جنګي بندیان دي له جنګي اسیرانو سره نیک سلوک سپارښتنه شوې.

د دهر(انسان)سورت په ۸ آیت کې هم له جنګي اسیرانوسره نیک چلند ته اشاره شوې ده.

(ویطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَي حُبّه مِسْکِناً وَ یتِیمًا وآ سِیرًا)[11]

ژباړه:د اللّه ج نیک بنده ګان خپل خواړه مسکینانو،یتیمانو او اسیرانو ته د اللّه ج د رضا لپاره ورکوي.نوله اسیرانو ښه سلوک کول او د امکان تر بریده د هغوي د ژوند د اړتیاوو پوره کول اسلامي آمردي.

همدارنګه د پیغمبر(ص)د یوحدیث ژباړه ده:(د بندیانو په اړه زما سپارښتنه داده چې له هغوسره نیک چلند وکړي)

په یوبل حدیث کې راځي:(ثلاثه في ظل العرش.........رجلاً اطعم المساکین والاسري.)

ژباړه:درې تنه به د قیامت په ورځ د الهي عرش تر سیوري لاندې وي،له دوییو هغه څوک دي چې بي وزلو او اسیرانو ته یې ډوډۍ ورکړي وي.

---

10 ۱سوره انفال،آیت ،۶۷
سوره دهر،آیت،۸
ژینوا،د ۱۹۴۹اګست د ۱۲نیټي په لوظنامو باندي ورزیات شوي تړنونه ،مخ،۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی مطلب :د اسلامي په مقدس دین کي د جنګ (جهاد) پېژندنه او اهداف

د اسلام په مبارک دین کي د اهدافو د څېړلو لپاره ضروري وه چي د جهاد فی سبیل الله د سپیڅلي اصطلاح د مفهوم او مانا او انواعو په اړوند معلومات لاسته راوړو او له هغي وروسته به په اسلام کي د جنګ اهداف روښان کړو.

لومړی جزا -د جهاد فی سبیل الله مفهوم او مانا

جهاد یو عربي کلیمه ده چي د کوښښ کولو، د خپلي وسې په اندازه هڅه کول، د حق دین په لار کي کوښښ کول،او د اهل تصوف په نظر دنفس او نفسي خواهشاتو په مقابل کي مبارزه د جهاد فی سبیل الله مانااو مفهوم افاده کوي، همدارنګه د نفس د تزکېې لپاره د کوښښ کولو په مانا هم راغلي ده .لکه څرنګه مو چي وویل جهاد یوه عربی کلیمه ده چي مانایې د یو هدف او کار لپاره ډیر زیات کوښښ کول دي چې په مانا کې یې د وحشت ، رعب، قهر، ویره، دهشت ، شر،بدی ، کړ او او د مصیبت کوم اثر نه معلومیږي ددې لپاره چي د جهاد مانا په په کوښښ سره د اوریدونکي اطمینان نه شي حاصلولی .نو یوازی داد جهاد نوم کافي ونه ګڼل شو. او د (فی سبیل الله) وروستاړي هم ورزیات کړه تر څو مخاطب ښه مطمئن شي چي دغه کوښښ د الله ج په لاره کي او د الله ج لپاره دې نو ځکه باید اوریدونکي مطمین شي او د خپل ځان په اړوند کوم تشویش ونه کړي، مګر دا چې څوک د فی سبیل الله جهاد په مقابل کي راودریږي او مقابله یې کوي،نو دا جهاد د هم د همدغسي کسانو په ضد دي خو د یادولو وړده چې د غسي کسانپه مقابل کي به هم جهاد د الهي قواعد و په چوکاټ کي صورت مومي.چې هغه په کامل ډول جنګي اخلاق ، دجنګیالیوحقوق او وجایب ، د ملکیانو حقوق او وجایب ، د جنګي بندیانو سره سلوک او نو اړوندموضوعات تر خپل پوښښ لاندي نیسي . او مجاهدته دا اجازه نه ورکوي چې د جهاد پهنوم د خپلي خوښې کړني سرته ورسوي .الله تعالی په قرانکریم کي فرمایلی دي ، ((وجاهدوافی الله حق جهاد هوا جتبا کم وما جعل علیکم فی الدین من حرج))

ژباړه : او زیار کوي په لاره دجهاد ،طاعت او رضا د الله تعلی کې په حق د جهاد د هغه سره چې ورته وړ او لایق دي دغه الله غوره کړي یې تاسي او نه یې دي ګرځولې په تاسي په دین کي هیڅ حرج ، مشقت او اشکال .

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا رنګه د الفقه الاسلامي وادلته کتاب ليکوونکي د جهاد د کليمي ماناکي ليکلي (بذل الجهد وهوالوسع والطاقة ماخوذ من الجهد باالضم او المبالغة فی المعل ما خو ذمن الجهد بالفتح) و اصطلاحا عند الحنفية (هوالدعاء الی الدين الحق وقتال من لم يقبله بالمال والنفس کما قال الله تعالی .

انفروا خفافًاوثقالا وجاهدو اباموالکم وانفسکم فی سبيل الله ذلکم خير لکم ان کنتم تعلمون ..

ژباړه : ځی تاسو جهاد ته حال دا چي سپک اوسی او يادرانه ، او جهاد کوي تاسوپه مالونو خپلو او په ځانونو خپلو په لاره د الله ج کې ، دغه تګ غزا ته خير او بهتر دي تاسي ته ، که يې چې پوهيږي .

ددې عباراتو مفهوم داسي دې چي جهاد د جيم توري په ضمه دجُهد څخه اخيستل شوي دي چي د وسعي اوطاقت په اندازه کوښښ کولو ته وايي. همدارنګه په فتحه د جيم هم کيدای شي چي پدي صورت کې بيا په عمل کې دمبالغې په مانا دي په اصطلاح کې د خنافو په اند دحق دين په طرف بلندده او هغه چاسره په مال او ځان جنګ کول دي کوم چي دا بلند نه مني ، لکه څرنګه چې الله تعالی پخپل کتاب کې د النوبه سورت په ۴۱ مبارک ايت کي فرمايلي دې ژباړه ووځی تاسي جهاد ته حال دا چي سپک اوسي او که درانه ،او جهاد کوي، تاسي په مالونو خپلو او ځانونو خپلو په لاره د الله کې ، ددين د ترقي لپاره دغه تلل غزا ته ته خير او بهتر دی تاسې ته که چيرته تاسې پوهيږي ، په خپله ګټه او فايده.[12]

د شافعي علماو په نزدجهاد (هو قتال الکفار لنصر الاسلام) ته وايې يعنې شوافع وائې چې جهاد د کفارو سره دجنګ کولو څخه عبارت دي داسلام دمبارک دين دنصرتاو کومک لپاره همدارنګه د پورته يادشوي کتاب مؤلف زحيلي صاحب د تعريف په اړوند ليکلي دي (ونسب التعريف الجهاد د شرعاً انه بذل الوسع و والطاقة فی قتال الکفارو مرافعتهم بالنفس والمال واللسان) ژباړه : نو موړي عالم وائې چي دجهاد لپاره مناسب تعريف د شرعي لحاظ دا دي چي جهاد دوسع او طاقت خرچ کول او مصرفول دي د کفارو سره په جګړه ، او د هغوي د حملي دفع کول دي په خپل ځان ، مال ، او ژبې سره له دې لنډ بحث وروسته غواړو دجهاد په ډولونو لږ تم شو.

[12]. شيخ الهند مولانا محمود د حسن ،علامه شبير احمد عثماني،کابلی تفسير عربی چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم جزا – په اسلام کې د جګړې (جهاد) موخې او اهداف

څرنګه چې په نړۍ کې دانسان هیڅ تحرک او خوځښت پرته له موخو څخه نه وي او حتماد یوهدف لپاره هلي ځلي کوي نو جنګ چي په انساني اعمالو او تحرکاتو کې یو په فطري او طبیعي ډول شنیع او بد عمل دي،حتما باید یو داسي هدف لپاره وشي چي همدو مره ارزښت ولري. په نړیوالو سطحه دجنګ اهداف اکثرا دیناوي ژوندانه لپاره وي که هغه په نوي او معاصروحت کې د جنګ اهداف دي او که په پخواني د اسلام څخه وړاندي ، دجهالت د وخت جنګونو دي د اکثرو اهداف د خپل زور اوغرور او تفاخر په ننداره کې وړاندي کول او همدا رنګه د نورو مالو نه، شتمنې ،ځمکي نیول او د انسانانو څخه بیلا بیلی ګټې اخیستل دي،چې د هغوي د وجود دانرژۍ د مصرفولو څخه نیولي بیا تر جنسي او شهواني غوښتنو تر اشباع پوري رسیږي مګر د اسلام مقدس دین چې نه یوائې د اخروي سعادت ضامن دې بلکی په نړیواله سطحه هم د انساني او بشري ارزښتونو دساتنې او د بشریت د سوکالۍ تضمین کوي، په هیڅ ډول اجازه نه ورکوي ، چي د داسي ټیټو او دنې اهدافو لپاره دي د انسان وینه توي شي ا نړۍ دې د جنګ یاجهاد فی سبیل الله هد ف ډیر اوچت او عالي دي کوم چي په عام ډول د ټول بشریت او په خاص ډول دمسلمان لپاره د یو باعزته ، مطمئن او له ډا ډه ډک ژوند انه تضمین کوي نو دهمدي خبرو په نظرکي نیولو سره د هغه اهدافو توضیح کولو ته راځو کوم چي د اسلام مبارک دي، دجنګ یا جهاد فی سبیل الله څخه د لاسته راوړلو کوښښ کوي ، د اسلامې نړۍ علماوو. فقهاواو مجتهد ینو د جهاد اهداف په عمده ډول اته لوی اهداف شمیرلي دي چې هغه عبارت دي له دفتنې ختمول، د اسلام غلبه ، د کفارو څخه د جزایې اخیستل ، دضعیفواو کمزوري مسلمانانو حمایت کول. دمقتولینو انتقام اخیستل،معاهدي د ماتولو جزا ورکول ، مشروع دفاع کول .

دویم مطلب – د جګړې حقوق د جینوا د کنوانسیون له مخې

جګړه ایزي لارې چارې او وسایل

۳۵:ماده-بنسټیز قاعدې

۱-په هیڅ ډول وسله واله جګړه کې دښکېلو لوریو حق د جګړې د لارو چارو او وسایلو د ټاکنې په هکله نا محدود نه دي.

۲-د هغو توغوونکو وسلو کارول منع دي چې زیات ټپونه او بې شمیره رنځونه رامنځته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳-د جګړې د هغه لارو چارو او وسايلو کارول منع دي چې موخه او تمه يې طبيعي چاپيريال ته اوږد مهاله او پراخه زيان رسونه وي.

۳۶–ماده–د جګړې ژمن لوري د جګړې د نويو لارو چارو او وسايلو د څېړنې،پراختيا ،او د وسلو د لاس ته راوړنې لپاره بايد دا جوته کړې چې دهغوي کارونه د دغه تړون يا نورو نړيوالو منل شوو قوانينو پر بنسټ په ځينو يا ټولو حالاتو کې د ژمنو لوريو لخوا ممنوع ده.

۳۷ ماده د هغه له لارې د سيال وژل،ټپي کول يا نيول منع دي.د دښمن پام ګرځونه د خيانت د داسې عملونو سرته رسولو ته چې د وسه والو ښتو د منل شوو نړيوالو قوانينو سره سم يې سرته رسول خپل حق يا دنده بولي،غدر ګڼل کيږي

لاندې عملونه د غدر بيلګې دي:

الف-د متارکې يا غاړې ايښودونې په بهانه د خبرو اترو لپاره د بيرغ پورته کول. ب-د ټپي کيدو يا ناروغۍ له امله دکمزورتيا او ضعف څرګندول.

ج-ځان ملکي يا غير جګړه مار ښودل.

د-د ښو،ښانونو يا د ملګرو ملتونو يا د بې پلوه او په ښته کې د نه ګډون کوونکي هيواد د يونيفورم په واسطه د حمايت شوې کس په دريځ کې د ځان څرګندول.

۲-جګړييز چل او ول جواز لري.چل او ول د دښمن د تېرايستلو لپاره تره سره کيږي او هغه دې ته رابولي چې بې پامه او بې پروا شي.په دې توګه د وسله والو ښتو د نړيوالو قوانينو له پلې کيدونکو قاعدو څخه سر نه غړوي او له دې امله چې د دغه قانون سره سم حمايت ته درناوي لپاره د دښمن باور نه را پيداکوي نو غدر نه شميرل کيږي.ځان پټول،مورچل نيول،تقلبي عمليات او ناسم معلومات دچل او ول بېلګې دي.

[13] ۱ژينوا ،د ۱۹۴۹اګسټ د ۱۲نيټې په لوظنامو باندې ورزيات شوي تړنونه،مخ،۳۴

ژينوا ،د ۱۹۴۹اګسټ د ۱۲نيټې په لوظنامو باندې ورزيات شوي تړنونه،مخ،۳۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيژندل شوي نښانونه[14]

۱۳۸ – ماده–.د سره صليب،سرې مياشتې،سره زمري او لمر يا نورو هغو نښو او نښانونو ناوړه کارونو منع ده چې د لوظنامو او د دغه تړون لخوا په رسميت پېژندل شوي دي.همدارنګه د متارکې او فرهنګي شتمنيود حمايوي نښانونو په ګډون د نورو نړيوالو پيژندل شوو حمايوي نښو،نښانونو او اشارو ناوړه کارونه منع ده.

۲.د ملګرو ملتونو د ځانګړو نښانونو کارونه پرته له اجازې منع ده.

ملي نښانونه۲

۱۳۹ ماده–.۱- په وسله والو نښتو کې د بې پلوه او يا په جګړه کې د نا ښکليو هيوادونو د پوځي نښانونو،دفتري نښانونو يا يونيفورم کارونه منع ده.

۲.دبريد پرمهال د ځان ساتنې،زړه سوي،حمايت او يا د پوځي عملياتو د مخنيوي لپاره د دښمنو ډلو اړوند ببرغونو،پوځي نښانونو،دفتري نښانونو يا يونيفورم کارونه منع ده.

۳.د دغې مادي او د ۳۷ مادي د لومړي پراګراف د [د]۳ جز هيڅ مواد بايد د نړيوالو پيژندل شوو موجودو قاعدو،په جاسوسۍ پورې اړوند يا په سمندري وسله والو نښتو کې د بيرغونو د کاروني په نړيوال قانون باندې اغيزه ونه کړي.

پوپناکول۴

۴۰ ماده = د ساکښو د پوپنا کولو حکم په دې توګه چې هيڅوک بايد ژوندي پاتې نشي او يا هغو سره په دښمن لوري کې ويره اچونه او يا دغې موخې ته رسيدو لپاره په جګړه لاس پورې کول منع دي.

د جګړې د ليکې څخه د وتلي دښمن ساتنه

۴۱ ماده–.پر هغه کس باندې بايد بريد تر سره نه شي چې د جګړې د ليکې څخه وتلې پېژندل کيږي او يا پداسې شرايطو کې وي چې د جګړې د ليکې څخه وتلې وپېژندل شي.

[14]۱ژينوا ،د ۱۹۴۹اګست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندې ورزيات شوي تړنونه،مخ،۳۵

۲ژينوا ،د ۱۹۴۹اګست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندې ورزيات شوي تړنونه،مخ،۳۶

۳ ژينوا ،د ۱۹۴۹اګست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندې ورزيات شوي تړنونه،مخ،۳۵،د ۳۷ مادې د د جز:د نښو ،نښانونو يا د ملګرو ملتونو يا د بې پلوه او په نښته کې د نه ګډون کوونکي هيواد د يونيفورم په واسطه د حمايت شوې کس په دريځ کې د ځان څرګندول.

۴ ژينوا ،د ۱۹۴۹اګست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندې ورزيات شوي تړنونه،مخ،۳۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.یوسرې هغه مهال تسلیم ګڼل کیږي چې:

الف-د دښمن لوري په ولکه کې وي.

ب-په ښکاره توګه خپله تسلیمي څرګند کړي.

ج-بېحاله وي او یا د ټپونو او یا ناروغۍ له امله کمزوري شوي وي او د خپلې دفاع وس ونه لري.

په دې شرط چې په دغوټولو حالاتو کې ځان له جګړې څخه لرې وساتي او د تیښتې هڅه ونه کړي.

۳.هغه کسان چې د جګړې د اسیرانو په توګه له حمایت څخه برخمن دي اود جګړې د غیري عادي شرایطو په پایله کې د مخالفو ځواکونو په لاس کې لویږي او د دویمي لوظنامې د دریم څپرکي د لومړۍ برخې[15] احکام د هغوي د لیږدونې مخنیوي کوي باید خوشي شي او هغه ګامونه دې پورته کړای شي چې د هغوي خوندیتوب ډاډمن کړي.

د الوتکې سپرلۍ

۴۲ماده–.۱- هغه کسان باید د راکوزیدو پرمهال تر برید لاندې رانشي چې په بیړني حالت کې د پاراشوټ له لارې ځمکې ته راکوزیږي.

۲.هغه کس ته چې په بیړني حالت کې له الوتکې څخه د مخالف لوري تر ولکې لاندې سیمه کې راکښته کیږي پرته له دې چې په کوم بل له دښمنۍ څخه ډک کار لاس پوري کړي باید وخت ورکړشي چې تر برید د مخه خپل ځان تسلیم کړي.

۳.د هوایي دیسانت غړي د دغې مادې ترحمایت لاندې راځې.

دویمه برخه-د جګړه مار او د جګړې د اسیر دریځ

وسله وال ځواکونه[16]

۴۳ ماده–۱ .په جګړه کې د ښکلیو لوریو وسله وال ځواک له ټولو منظمو وسله والو ځواکونو ،ډلو او یوکې و څخه جوړیږي چې د هغو بولندویانو تر امر لاندې وي چې د خپلو ترلاس لاندې ځواکونو د کړنو لپاره د بل لوري په وړاندې مسوولیت ولري آن که یو داسې حکومت او مقام د

[15] ۱ ژینوا ،د ۱۹۴۹اګسټ د ۱۲نیټې په لوظنامو باندې ورزیات شوي تړنونه،دویمي لوظنامې د دریم څپرکي د لومړۍ برخه چې د ټپیانو،ناروغان،په هکله

[16] ۱ژینوا ،د ۱۹۴۹اګسټ د ۱۲نیټې په لوظنامو باندې ورزیات شوي تړنونه،مخ،۳۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغې ډلې استازيتوب وکړي چې مقابل لوري په رسميت نه وي پيژندلي دا ډول وسله وال ځواکونه بايد د داخلي ضوابطو تابع وي او د وسله والو نښتو اړوند نړيوال قانون د اصولو سره سم عمل وکړي.

۲.د(دريمې لوظنامې په ۳۳ ماده کې نومول شوو روغتيايي او مذهبي کارکوونکو څخه پرته)په جګړه کې د ښکليو ډلې د وسله والو ځواکونو غړي ټول جګړه ماران ګڼل کيږي په دې مانا چې هغوي حق لري په جګړه کې نيغ په نيغه ګډون وکړي.

۳.په هغه صورت کې چې په جګړه کې ښکيله يوه خوا په خپل وسله وال ځواک کې نيمه پوځي يا د قانون پلي کوونکي ور ګډ کړي د جګړې بلې ښکيلې خوا ته بايد خبر ورکړي.

جګړه ماران او د جګړې اسيران

۴۴ ماده-۱ .په ۴۳ ماده کې په ګوته شوې جګړه مار چې د مخالف لوري د ځواک په لاس کې کيوزي بايد د جګړې اسير وګڼل شي.

۲.پداسې حال کې چې ټول جګړه ماران دنده لري تر څو د وسله والو نښتو اړوند قانون د قاعدو سره سم چلند وکړي لدې قاعدو څخه سر غړونه بايد يو جګړه مار د جګړه مار له حق څخه بې برخې نکړي او که د دښمن لوري په لاس کې لويږي د ۳او۴پراګرافونو د حالاتو پرته بايد د جګړې د اسير په توګه د خپل حق څخه بې برخې نشي.

۳.د جګړې له اغيزو څخه د ملکي وګړو د حمايت د پراختيا لپاره په جګړه کې ښکيلې خواوې بايد د بريد په بهير او يا پوځي بريد ته د چمتو والي پرمهال ځانونه له ملکيانو څخه توپير کړي.د دغه ټکي په پام کې نيولو سره که يو وسله وال جګړه مار د جګړې د جګړه ايزې ځانګړتيا له امله ونه شي کولای د اسير په توګه د خپل دريځ ساتنه وکړي په دې شرط چې په دغه لاندې حالتونو کې به خپله وسله په ښکاره له ځانه سره ليږدوي.

(الف)د پوځي نښتو پرمهال.

(ب)هغه وخت چې په يوه پيل شوي پوځي بريد کې اخلي مخالف لوري ته بايد د ليدو وړ وي.

۴.هغه جګړه مار چې د دښمن په لاس کيوزي او دويم پراګراف د دويمې جملې غوښتنې پوره نه کړای شي خپل حق د جګړې د اسير په توګه له لاسه ورکوي خوسره لدې هم د دريمې لوظنامې او له دغه تړون سره سمون کې د هغوي څخه بايد د جګړې د اسيرانو په شير حمايت وشي دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

حمایت هغه حمایت ته ورته دي چې په دریمه لوظنامه د جګړې د اسیرانو لپاره په پام کې نیول شوي دي او په هغه کې به کس په راتلونکې کې محکمې ته حاضر او د ترسره کړي جرم لپاره به سزا ورکول کیږي.

۵.هر جګړه مار چې د مخالفي ډلې د ځواکونو په لاس کې لویږي او هغه په برید کې ګډون نه وي کړي او د پوځي یرغل په چمتووالي کې یې برخه نه وي اخیستې د مخکینو کړنو په پام کې نیولو سره باید د جګړې د اسیرحق له لاسه ورنه کړي.

۶.دغه د هغه کس حق ته زیان نه رسوي چې د دریمې لوظنامې د څلورمې مادې له مخې د جګړې د اسیر په توګه پیژندل کیږي.

۷.د دغې مادې موخه دا نه ده چې د یونیفورم اغوستلو په هکله د دولتونو لخوا عمومي منل شوي لارې چارې د هغو جګړه مارانو لخوا بدلون ومومي چې په جګړه کې د ښکیلو لوریو په منظمو او ورته وسله والو یوکیو کې ګومارل کیږي.

۸.د لومړۍ او دویمې لوظنامې په ۱۳ ماده کې د نومول شویو وګړو د کته ګوریو برسیره په نښته کې د ښکیلو لوریو د وسله وال پوځ ټول غړي چې د دغه تړون د ۴۳ مادې پربنسټ ټپي یا ناروغ وي د لوظنامو له مخې د حمایت د حق خاوندان دي پداسې حال کې چې په سمندر او نورو اوبو کې د ډوبې شوې کښتۍ سپرلۍ د دریمې لوظنامې سره سم د حمایت حق لري.

جګړو کې د ګډون کوونکو کسانو حمایت

۱.هغه کس چې په جګړه کې ونډه اخلي او د مخالف لوري په لاس کې لویږي او د جګړې د اسیر د دریځ غوښتنه کوي او یا څرګندیږي چې د دغه دریځ حق لري او یا د ده اړوند لوري د ده په استازیتوب نیوونکي لوري یا حمایوي ځواک ته د هغه د دغې په ادعا په هکله یادښت استوي باید د جګړې د اسیر په توګه ومنل شي او د دریمې لوظنامې تر حمایت لاندې دې راشي او که داسې شک پیداشي چې چې ګوندې دغه سړي د جګړې د اسیر د ریځ وړتیا لري یا نه،هغه باید د پخوا په څیر له خپل دریځ څخه ګټه واخلي او تر هغه پوري چې د یوې واکمنې محکمې لخوا یې دریځ روښانه کیږي د دریمې لوظنامې او دغه تړون تر حمایت لاندې راځي.

۲. هغه کس چې د مخالف لوري /به لاس کې لویږي او د جګړه ییز جرم لپاره د چګړې اسیر نه وي پیژندل شوي او د هغه لوري له خوا تر محاکمې لاندې نیول کیږي هغه حق لري چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

قضايي محكمي په وړاندي د خپل ځان لپاره د جګړي د اسير دريز ددعوي وګړي چي د هغه په هکله غور او څيړنه وشي .د دغي جرم غور او څيړنه كه شوني وي بايد د محاكمي څخه دمخه تر سره شي . پرته د دولتي خونديتوب څخه چي محاكمه د تړلو دروازو تر شا تر سره كيږي د حمايوي ځواک استازو ته د حق وركړل شي چي د محاكمي په بهير كي شتون ولري .پع دغو شرايطو كي بندي كوونكي ځواک بايد حمايوي ځواک ته معلومات وركړي .

۳. هغه كس چي په جګړه كي ګډون كړي وي او د جګړي د اسيرد دريز وړ ونه ګڼل شي او يا د ځلورمي لوظنامي له مخي د وړ چال چلند څخه برخه مند نه شي . د دغي تړون د ۷۵ مادي سره سم په ټوو حالاتو كي د حمايت حق لري داسييو كس به نيو شويو سيمو كي پرته له دي چي د جاسوس په توګه نيول شوي وي د ځلورمي لوظنامي د ۵ مادي برسيره ددغي لوظنامي سره سم د مكاتبي د حق څخه برخه مند كيږي

دويم مطلب- تر ځانګړي حمايت لاندي سيمي او زونونه
بي دفاع سيمي

۵۹ – ماده- ۱.په چګړه كې د جګړې د ښكيلو لوريو له خوا په بې دفاع سيمو باندې بريد په هره وسيله چې وي منع دي .

۲.په جګړه كي د ښكيل يوه لوري واكمن چارواكي ښايي زون ته نږدييا هغه دننه د استوګني يوه سيمه چي وسلوال ځواكونه په كييو د بل سره مخامخ وي او د مخالف لوري د نيولو او اشغال په وړاندي پرانيستي وي . د بي دفاع سيمي په توګه اعلان كړي .داسي سيمي بايد د لاندي شرايطو درلودونكي وي .

(الف) ټول سرتيري او جګړه ماران او همداراز ګرځنده وسلي او ګرځنده فوځي تجهيزات بايد د هغه ځايه ايستل شوي وي (ب) د ځاي په ځاي شوي فوځي تاسيساتو او لوازمو څخه بايد د جګړي لپاره ګټه وانه خيستل شي.

(ج) د چارواكو او خلكو له خوا بايد جګړه ييز عمل سره ته ونه رسيږي .

(د) د فوځي عملياتو په ملاتړ دي هيڅ راز فعاليتونه نه تر سره كيږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د لوظنامو او یا د دغه تړون ترځانګړي حمایت لاندي کسانو شتون او د نظم او قانون د ساتني لپاره د پولیسو د ځواکونو شتون په دغه سیمه کي د دویم پرګراف د شرایطو سره په مغایرت کي نه دي .

ځانګړي حمایت لاندي کسانو شتون او د نظم او قانون د ساتني لپاره د پولیسو د ځواکونو شتون په دغه سیمه کي د دویم پرګراف د شرایطو سره په مغایرت کي نه دي .

۴. د دویم پرګراف د اعلان چي مخالف لوري ته وینا ده او باید د شونتیا تر بریده په هغه کي د بي دفاع سیمي محدویت په دقیقه توګه تعریف او تشریح شوي وي . په جګړه کي ښکیل مخالف لوري د اعلان د ترلاسه کولو څخه وروسته ورکوي او پرته له دي چي د دویم پراګراف شرایط ترسره شوي وي دغه سیمي د دبي دفاع سیمو په توګه ومني .

په دغه حالت کي دي ژرتر ژره د بي دفاع سیمي د اعلانوونکي لوري ته خبر ورکړي . سره له دي چي د دویم پرګراف شرایط تر لاسه شوي نه وي هغه سیمه دي دهغه د حمایت څخه برخمنه شي چي دد غه تړون د نورو احکامو او د وسلوالو نښتو کي د پلي کیدونکي نړیوال قانون د اصولو څخه برخمن شي .

۵. د جګړي ښکیل لوري کولاي شي د بي دفاع سیمو په جوړولو سره سلا شي . آن که دغو سیمو د دویم پرګراف شرایط هم پوره نه کړي . تړون باید د شونتیا تر بریده په دقیقه توګه د بي دفاع سیمي محدودیت تعریف او تشریح کړي . او د اړتیا په صورت کي دي د څارني لاري چاري وکاروي.

۶. هغه لوري چي د دغه تړون د شرایطو سره سم یي د سیمي اداره په لاس کي ده . د هغي شا او خوا دي د شونتیا تر بریده د داسي نښو په واسطه نښه کړي چي د بل لوري سره پري سلا شوي وي او په تیره بیا د هغو ځایونو او لویو لارو ترڅنګ دي ودرول شي چي د لیدلو وړ وي .

۷. یوه بي دفاع سیمه خپل دریز د بي دفاع سیمي په توګه هغه وخت له لاسه ورکوي چي د دویم پرګراف د شرایطو او یا د تړون د پنځم پرګراف د موادو په پوره کولو کي پاتي راشي .په داسي حالاتو کي دغه سیمه د هغه حمایت څخه برخمنه کیږي چي د دغه تړون د نورو احکامو او په وسلوالو نښتو کي د نړیوال قانون د پلي کیدو وړ نورو اصول ورته چمتو کړي دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیر فوځي زونونه

۶۰ ماده – ۱ . په جګړه کې ښکیل لوري نه شي کولای خپل فوځي عملیات هغه زونونو ته وغزوي چي هغه یي د غیر فوځي زونون به توګه پیژندلي او منلي وي . د دغه ترون د شرایطو په خلاف دغه غزونه ممنوع ده .

۲. ترون باید څرګند او کوټلي وي، د حمایوي ځواک او یا بي پلوه موسسي له خوا په نیغه، ژبنیزه یا لیکلي توګه ترسره شوي او د دواړو له لورو له خوا په یوه وخت اعلان شي .

دغه ترون ښایي د شوننیا تر بریده د نافوځي شویو زونونو څلور خواوي او د اړتیا په صورت کي د څارني لاري چاري په کي بیان او څرګندي شوي وي .

۳. د دغه ډول د ترون موضوع ښایي د داسي ځانګړتیاو درلودونکي وي چي .

(الف) د هغه ځایه باید ټول جګړه ماران او همدا راز ګرځنده وسلي او ګرځنده فوځي تجهیزات ایستل شوي وي .

(ب)په هغه کي باید موجودو تل پاتي فوځي تاسساتو څخه د جګړي لپاره کار وانه خیستل شي

(ج) په هغه کي باید د چارواکو او استوګنو خلکو له خوا دشمانه چال او چلند سره ته ونه رسیږي

(د) په هغه کي باید د فوځي هڅو اړوند هر عمل درول شوي وي .

په جګړه کې ښکیل لوري باید د پورته پراګراف د (دال) د فقري د شرایطو په تعبیر او د څلورم پراګراف پرته د هغه خلکو اړوند سلا وکړي چي غیر فوځي شوو زونونو ته د ورننوتو اجازه لري

۴. د لوظنامو او د دغه ترون ترځانګړي حمایت لاندي کسانو شتون او په زون کي د نظم او قانون د ټینګښت لپاره د پولیسو د ځواکونو ساتنه د دریم پراګراف د شرایطو سره ټوپیر نه لري

.

۵ هغه لوري چي دغه زون یي تر ولکي لاندي دي باید د شوننیا تر بریده دغه سیمه په هغه ښنو سره سمبال کړي چي سلا پري شوي وي او څرګند ډول بي د لیدو وړ سیمو په ځانګړي توګه د زون د سیمي چاپیر او د لویو لارو تر څنګ ځاي پر ځاي کړي .

۶. که جګړي د نافوځي شوي زون ګاونډ ته راوکښل شي په هغه صورت کي چي اړوند لوري پر ي سلا شوي وي هیڅ لوري دغه زون د فوځي عملیاتو لپاره کارولاي نه شي او په یو اړخیز ډول ترون فسخه کولاي نه شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. که د جګړې کوم ښکیل لوري د دریم یا شپږم پراګراف د احکامو څخه سرغړونه وکړې مقابل لوري باید په ترون کې د نافوځې شوو د دریز د مکلفیتونو څخه خلاص وګڼل شي .په داسې یو احتمال کې زون خپل دریز د لاسه ورکوي خو کولای شي د دغه تړون د نورو احکامو او وسلوالو نښتو کې د نافذ نړیوال قانون د نورو اصولو څخه برخمن شي .

دریم مطلب : په نښته کې د ښکیل لوري په لاس کې خلکو سره چلند

لمړۍ جزا–د پلي کیدو او د کسانو او شیانو حمایت

د پلي کیدو ډګر

۷۲ ماده – د دغې برخې حکمونه په څلورمه لوظنامه کې راغلي دي . به نښته کې د ښکیل لوري په لاس کې د ملکي وګړو او ملکي شیانو د بشر پالنې د حمایت په اړوند کښل شوي قواعد په ځانګړي توګه د هغه اړوند لمړي او دریمه برخه او همدارنګګه د نړیوالو وسلوالو نښتو په بهیر کې د بشري بنستیزو حقونو د حمایت به اړوند د نړیوال قانون د پلي کیدو نکي قاعدې دي .

کډوال او تابیعیت نه لرونکي کسان

۷۳ ماده – هغه کسان چې د جګړو د پیل څخه مخکې د منل شوو نړیوالو سندونو په درلودلو سره د ښکیل لوري او یا د میلمه پال دولت تر ملي قوانینو لاندې او یا د استوګنې د دولت له خوا تابعیت نه لرونکي یا کډوال پیژندل شوي دي باید په ټولو شرایطو کې د څلورمې لوظنامې دلمړې او دریمې برخې د حکمونو په بام کې نیولو سره د هر ډول امتیاز او او توپیر څخه پرته تر حمایت لاندې ونیول شي .

تیت او پرک شوې کورنیو د غړو بیا یو ځای کول

۷۴ ماده –ژمن لوري او په جګړه کې ښکیلو خواوې باید د هغې کورنیو د بیا یو ځای کولو په کار هره شوني اسانتیا رامنځ ته کړې چې د وسلواللو نښتو به پایله کې بیل شوي دي . په تیره بیا د ژینوا د لوظنامو او د دغه تړون له حکمونو او امنیتي مقرراتو سره سم دې د ښکیلو بشري موسسو کارونه وهڅوي .

دویمه جزا : د ښځو او ماشومانو په ګټه ګامونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو حمایت

۱۷۶ ماده – ۱ .د ښځو باید ځانګړي درناوي وشي او د تیري او اجباري فحشا او د ناوړه عملونو د نورو ډولونو په وړاندي باید تر ځانګړي حمایت لاندي راشي .

۲ د هغو امیدوارو او ماشوم لرونکو میندو پیښنو ته باید د لمړیتوب حق ورکړل شي چي د جګړي سره تړاو کي نیولیبا بندي شوي وي

۳ په جګړه کي ښکیل لوري باید د امکان تر بریده هڅه وکړي چي د امیدواره میرمنو او شیدي ورکوونکي میندو د وسلوالي جګړي اړوند د مرګ د سزا ورکولوو څخه منع وکړي دد اسي جرمونو اړوند د مرګ سزا باید په دغه میرمنو باندي پلي نه شي .

ماشومانو حمایت

۷۷ ماده – ۱. ماشومان باید تر ځانګړي حمایت لاندي وي او د هر ډول ناوړو کړنو څخه وساتل شي .

۲ په جګړه کي ښکیل لوري باید د هغوي د عمر او نورو حالتونو له پلوه هغوي ته د دوي له څرنګوالي سره سم څارنه چمتو کړي .

۲ په جګړه کي ښکیل لوري باید د ټولو هغو لارو جارو څخه ګټه وواخلي چي د پنځلس کلونو څخه د لږ عمر ماشومان په جګړه کي نیغه ونډه وانه خلي او په وسلوال فوځ کي د هغوي دګمارلو څخه ډوډه وشي .

هغو ماشومانو ته باید په وسلوال فوځ کي د ګډون او ګمارلو د لمړیتوب حق ورکړل شي چي د ۱۵ کلنونو عمر یي بشپړ کړي وي او هغه چي۱۸ کلني ته نه وي ررسیدلي باید هغو ته چي د عمر د زیاتوالي د مخي تر نورو لمړیتوب ورکړل شي .

۳ هغه ماشومان چي د ۲ پرګراف د احکامو سره سره په استثنایي حالتونو کي۱۵ کلني ته نه وي رسیدلي او په جګړو کي ګډون وکړي او د مخالف لوري له خوا ونیول شي ، له دي پرته چي د جګړي اسیر وي او که نه د دغي مادي له احکامو سره سم دي له ځانګړي حمایت څخه برخمن شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ د ۷۵ مادي د ۵ پرګراف د حالتونو پرته چي ماشومان په یوه وړه کورني کي استوګنه وکړي . داډله ماشومان د نیول کیدو ، توقیف یا بندي کیدو په صورت کي باید د لویانو د اوسیدون ځاي څخه جلا وساتل شي .
۵ پر هغو ماشومانو چي د جرم په وخت کیبي د ۱۸ کلني عمر نه وي بشپړ کړي باید د وسلوالي جګړي اړوند جرم له امله د مرګ سزا پلي نه شي .

۷۸ ماده – د ماشومانو لیږدونه

۱ د متبوع دولت څخه پرته ، په جګړه کي ښکیله کومه ډله نه شي کولاي د ماشومانو د روغیتایي درملني د جبري عوملو پرته ، هغه هم په نیول شوي سیمو کي ، ړ خوندیتوب د غوښتني به صورت کي بهرني هیواد ته د ماشومانو لیږدونه سرته ورسوي . د ماشومانو د میندو ، د پلرونو او یا قانوني ولیانو د پیدا کیدو په صورت کي د هغوي لیکلي موافقه او خوښه په دي اړه ضروري ده . د دغه کسانو د نه پیدا ایښت په صورت کي د هغ چا لیکلي موافقه ضروري ده چي د قاونون له مخي د ماشومانو د څارني مسؤلیت ورپه غاړه دي . د هر لیږدوني بهیر باید د ښکیلو لورو په موافقت د حمایوي ځواک تر څارني لاندي ونیول شي ، لکه هغه ډلي چي دا لیږدونه سمبالوي ، هغه لوري چي دا ماشومان مني او هغه ډله چي دا ماشومان ورپوري اړه لري . په جګړه کي هر ښکیل لوري هر حالت کي د هر شوني اقدام څخه به ګټي اخستیني سره د خطري سره د ماشومانو د مخامخ کیدو مخنیوي وکړي . ۲ لیږدونه چي د دغي پرګراف له مخي تر سره کیږي باید د هغوي د مور او پلار له غوښتني سره سم د جلا والي په بهیر کي د شوني پرلپسي والي به پام کي نیولو سره د دیني او اخلاقي زده کړو به ګډون د هر ماشوم لپاره ښوونه او روزنه چمتو شي .

۳ د ماشومانو کورنیو او هیواد ته د بیرته ستنیدو د ټکي په پام کي نیول سره د دغي مادي له حکم سره سمي د ماشومانو لیږدونه تر سره شوي ده . هغه لوري چي دغه لیږدونه سمبال کړي ده او د هغه هیواد چارواکي چي دغه ماشومان یي منلي دي باید هر ماشوم ته د عکس سره یو داسي کارت جوړ کړي چي د سره سلیب نړیوالي کمیټي د ورکو شوو خلکو د پل اخیستني مرکزي څانکي ته به واستول شي ،په دي شرط چي ماشومان د خطري سره مخامخ نه کړي . هر کارت باید د شونتیا په صورت کي دغه لاندي معلومات ولري .
(الف) د ماشوم تخلص (کورني نوم)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ب) د ماشوم نوم

(ج) د ماشوم جنس

(د) د ماشوم د زیږیدنې نیټه (که د زیږیدو نیټه یې څرګنده نه وي ، د هغه تقریبي عمر)

(ه) د ماشوم د پلار بشپړ نوم

(و) د ماشوم د مور نوم او د واده دمخه د هغې نوم

(ز) د ماشوم نږدې خپلوان

(ح) د ماشوم ملیت

(ط) د ماشوم مورنۍ ژبه او هره بله ژبه چې پرې خبرې کوي

(ي) د ماشوم د کورنۍ پته

(ک) د ماشوم د پیژندنې شمیره

(ل) د ماشوم روغتیایي ځرنګوالي

(م) د ماشوم د وینې ګروپ

(ن) د ماشوم بیلونکې نښې

(س) د ماشوم د موندلو ځای او نیټه

(ع) د ماشوم د هیواد د پریښودو ځای او نیټه

(ف) د ماشوم دین (که یې ولري)

(ض) په استوګن هیواد کې د ماشوم پته

(ق) که ماشوم له سپنیدو دمخه مړ شي ، د هغه دمړینې نیټه ،ځای او د مړینې څرنګوالي .

دریمه جزا – ژورنالیستان (خبریالان)

د خبریالانو د حمایت لاري چاري

۷۹ ماده – ۱. هغه شمیر خبریالان چې د جګړې به سیمو کې د خطرناکو مسلکي دندو په سرته رسولو بوخت وي باید د (۵۰) مادې د لمړي بند د حکم له مخې ملکیان وګڼل شي .

۲- هغوی په دې شرط باید لوظنامې او تړون تر حمایت لاندې وي چې د لمکي په توګه د خپل دریځ مخالف عمل سرته ونه رسوي او د جګړې د ریپورټ ورکونکي له هغه حق څخه تیرې ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي چي د دريمي لوظنامي د څلورمي مادي په څلورم بند کي وسلوالو ځواکونو ته ورکړل شوي دي .۳- د دغي تړون د دويمي ضميمي له بيلګي سره سم هغوي بايد هغه پيژند پاڼه ولري چي ښايي د هغويد اړوند هيواد يا د هغه هيواد له خوا ورکړل شوي وي چي دي په کياستوګنه لري او به هغه کييي د ګمارونکي خبري موسسي نوم ليکل شوي او د خبريال به توګه يي د ده دريځ منلي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله

د جګړې اړوند مدون حقوقو د دجينيوا لومړې کنفرانس څخه سرچينه اخلي . دغه کنفرانس په حقيقت کې له نړيوالو جګړو او شخړو کي د ښکيلولو او دو او عامو خلکو د حقوقو د خونديتوب په برخه کې يو لوي پرمختګ و .

د ۱۹ په م نميايي کې د خوځښت سبب شو. يعني د دولتونو تر منځ دجګړې دحقوقو په اړه ګن شمير دوه اړخيز او څو اړخيز نړيوال تړنو نه لاسليک شي . په داسي حال کي چي اوس مهال دنړۍ د ۱۹۰ هيوادونه دجينيوادکنوراسيونو غړي دي خو بيا هم په شخړو او جګړو کي ښکيل دولتونو ځيني وخت د کنواسيون د ژمنو خلاف عمل کوي . په جګړو کي د ملکي حلکو ژوند ته پاملرنه نه کيږي او هغه زيان رسوونکي وسلې کارول چي منع شوي دي .

سوره ، عراق، يمن او فلسطين هغه هيوادونه وي چې په وروستو کي آن کلتريمونه او کيميا وې وسيلى هم په کي وکارول شوي و . په د ۲۰۱۳ م کال کي لويديځو هيوادونو او ملګرو ملتونو ادعا وکړه چي د سوريې دولت په دغه هيواد کي د مخالفينو پر ضد کيمياوي وسلى کارولي د ي دهمدي کال په مې مياشت کي د ملګرو ملتونو يو يي پلټونکي ډلې وويل چي ګومان کيږي سوې دولتي ځواکونه د ‹سا دين په نوم هغه ګاز کارولي دي چي دا نسان مه غزه زيانمنو ی وروسته په ټولنيزو ورسيتو کي داسي ويدي ګاني هم خيري شوي چي په سوريه کي کارول مؤوکيمياوي وسلو له امله او زيانمن ماشومان په کي ليدل کيږي .

دا په جګړو کې د زهرجنو يې خوبي کوونکي او بيولوژيکي وسلو دکاروني د مخنيوي په اړه ځينو د (۱۹۲۵) کال دويرو کول خلاف کړنه ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیزونه

د التقوا د لوړو زده کړو مؤسسې څخه هیله کوم تر څو د محصلینو د را پوهیدو په منظور نورو محصلینو ته هم د اړونده موضوع په اړه سمنیارونه او موضوعاګاني ورکړي دي .

۱- د نړیوالی ټولني څخه هیله کوم چې هغه هیوادونه چي د دا ډول اصولو رعایت نه کوي باید هغوي هیله وکړي اود اصولو په رعایت يې مجبور کړي.

۳- په جګړه کي ښکیلوهیوادونه څخه هیله مندیم چي د دا ډول اصولو رعایت خپل د ښي او انساني وجیبه وګڼي .

۴- د هیوادونو فوځي ارګانونو څخه هیله کوم چي دجګړېه اصولوپه اړوند دخپلو پوځیانو د پوهي د زیانونو په منظور پروګرامونه لنډ مهال او اوږد مهال کورسونه ، دایرکړي ځکه دا د بشر په ګټه دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځلیکونه.

۱- ابراهیمي ، محمد (۱۳۷۷) ،اسلام و حقوق بین المللی عمومي جلد،دوم ایران، تهران انتشارات سمت.

۲- ابن قدامه ، احمد بن محمد (۱۴۲۵) المغنی ، راش، مکتبة الریاض الحدیثه

۳- ارسجانۍ، حسن ، د دولتونو حاکمیت واکمني) دحبیبي کتابونو د سهامۍ شرکت ، (۱۳۴۸)

۴- بیګدلي ، محمد رضاضیائی (۱۳۸۴) حقوق بین المللی عمومي ایران تهران کتابخانه ګنج دانش

۵- تره کي ، محمد عثمان (۱۳۸۷) په افغانستان کي د جګړې د جنایتکارانو محاکمه افغانستان ، کابل.

۶- ټونکن اونور ، نړیوال عمومي حقوق ، د پوهنوال دوکتور ودیر صافی ژباړه ، دکابل پوهنتون

۷= دفتری احمد متین ، د نړیوالو حقوقو د اړیکو بهیر، تهران د حبیبۍ انتشارات ، ۱۳۴۱)

۸- ژینوا،د (۱۹۴۹)اګست د ۱۲نیټي په لوظنامو باندي ورزیات شوي تړنونه،

۸ - ژینوا،د(۱۹۴۹) اګست د ۱۲نیټي په لوظنامو باندي ورزیات شوي تړنونه

۹- ژینوا،د (۱۹۴۹)اګست د ۱۲نیټي په لوظنامو باندي ورزیات شوي تړنونه،

۱۰ (۱۹۴۹) اګست د ۱۲نیټي په لوظنامو باندي ورزیات شوي تړنونه،

۱۱- ژینوا،د (۱۹۴۹)اګست د ۱۲نیټي په لوظنامو باندي ورزیات شوي تړنونه،

۱۲- ژینوا،د (۱۹۴۹) اګست د ۱۲نیټي په لوظنامو باندي ورزیات شوي تړنونه

۱۳- قرانکریم او حدیث څخه هم رانقل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

سریزه 1

موضوع تګلاره : 2

د موضوع پلان : 2

لـومړی فصل 3

عمومي معلومات 3

لومړي مبحث: جګړې دنړیوالوحقوقو پیژندنه... 3

دویم مبحث- تاریخي سیر 4

دریم مبحث- جګړې دنړیوالوحقوقومنابع 7

لومړي مطلب- دبشردوستانه حقوقوبنستیزاصول 7

دوهم مطلب – عرف اوعادات 8

دریم مطلب- نړیوال معاهدات۲ 9

ځلورمطلب : د حقوقو کلي اصول 9

لومړی‌مبحث -جګړې حقوق یانړیوال بشرپال.. 11

دویم مبحث -دجګړې مفهوم دنړیوالوحقوقوله نظره. 11

لومړی‌مطلب -تشکیلاتي یااورګانیک عنصر: 11

دویم مطلب-معنوي عنصریادجګړې اراده: 12

دریم جز-مادي عنصر(نبښته) 13

څلورم جز- جګړې موخه:.. 14

لومړي جز-دانساني سلوکاونه تبع یضاصل: 14

دویم جز-دپوځي اقدام اصل: 15

دریم جز-محدودیت اصل 15

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم جز-تفکیک اصل:..15
پنځم جز- دتناسب اصل: 15
شیږم جز-دښه نیت اصل: 15
هغه ډلې اوځایونه چې دجګړې دحقونوله ملاتړڅخه برخمن دي...15
څارونکې بنستیونه. 16
۱-دولتونه 16
دریم فصل...16
جګړیزه اصول د اسلامي شریعت نړیوالو دوستانه نظر..16
لومړی مبحث- د اسلام له نظره 16
لومړی مطلب :د اسلامي په مقدس دین کې د جنګ (جهاد) پیژندنه او اهداف 18
لومړی جزا –د جهاد فی سبیل الله مفهوم او مانا...18
دویم جزا- په اسلام کې د جګړې (جهاد) موخې او اهداف..20
دویم مطلب - د جګړې حقوق د جینوا د کنوانسیون له مخې 20
پیژندل شوي نښانونه۱ 22
ملي نښانونه۲ 22
پوپناکول۴ 22
د جګړې د لیکې څخه د وتلي دښمن ساتنه...22
د الوتکې سپرلۍ..23
۴۲ماده..23
وسله وال ځواکونه۱ 23
جګړه ماران او د جګړې اسیران..24
جګړو کې د ګډون کوونکو کسانو حمایت 25

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم مطلب– تر ځانګړي حمایت لاندې سیمې او زونونه.......... 26
بې دفاع سیمې.......... 26
غیر فوځي زونونه.......... 28
دریم مطلب : په نښته کې د ښکیل لوري په لاس کې خلکو سره چلند 29
د پلې کیدو ډګر.......... 29
کډوال او تابیعیت نه لرونکې کسان.......... 29
تیت او پرک شوې کورنیو د غړو بیا یو ځای کول 29
د ښځو حمایت 30
ماشومانو حمایت 30
۷۸ ماده – د ماشومانو لیږدونه.......... 31
د خبریالانو د حمایت لارې چارې.......... 32
پایله.......... 34
وړاندیزونه.......... 35
.اخځلیکونه.......... 36

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library